

Youtuberlar Çağında

'Çocuklar İçin Felsefe 101'

Mustafa Çakıroğlu

Bülent Ecevit Üni. Felsefe Bölümü Araştırma Görevlisi

"Kendine iyi bak!" deriz, sevdiklerimize. Bir insan kendine nasıl iyi bakar? Ruhuna iyi bakarak. Ruhuna iyi bakması için de hayatı/nı sorgulaması gerekir. Filozofun dediği gibi; **sorgulanmamış bir hayat yaşanmaya değer** zaten. Bu da bizi doğrudan felsefeye götürür.

Felsefe sadece kitabî ve soyut şeyleri konu edinmez; felsefe daha temelde insanı ve onun problemlerini ele almak için vardır. Felsefî bir tavır en çok analitik (çözümleyici) ve kritik özelliklere sahiptir. **Felsefe bir öğretiler yığını değil aksine bir eylem biçimidir:** soru sorma, soruşturma eylemi! Çocuklar İçin Felsefe derslerinde de Felsefe öğretilmez; felsefe yapmak öğretilir. Öğretim'den çok eğitim yapılır: felsefe yapma eğitimi!

Yetkin bir felsefe eğitimi; çocuğun yaratıcı, neden sonuç ilişkileriyle bağlantılı ve ayrıntılı düşünmesini sağlar. **Görüşlerini gerekçeli ifade**

etmeyi kolaylaştırır, başkalarına güven, kendine ise özgüven duymasına yardımcı olur.

Çocuklar İçin Felsefe Atölyesi'nin en temel amacı çocuklarımızın düşünme becerilerini geliştirmektir. **Çocuklar için Felsefe, akla ilk geldiği gibi çocuklara felsefe tarihindeki izm'leri, filozofların isimlerini veya görüşlerini öğretmeyi amaçlamıyor. Burada amaç çocuğa yeni bir bilgi iletmek değil, çocukla onun düşünceleri hakkında onu yargılamadan konuşmak, birlikte akıl yürütmek, çocuğun kendisini değerli hissetmesini sağlamaktır.** Erdemli ve olgun insan olmanın temel özelliği olan farklılıklara saygılı olma konusunda giderek dünya olarak fakirleşmekteyiz. Farklılıklara ve farklı düşüncelere tahammülsüzlük de bir tür zorbalıktır. Çocuklar için felsefe bu tür zorbalıkları aşmak için önümüzde bir fırsat pedagojisi olarak durmaktadır.

Yaklaşık iki yıldır **Bülent Ecevit Üniversitesi, Medeniyet Araştırmaları ve Değerler Eğitimi Araştırma Merkezi (MEDEM)**'de **Çocuklar İçin Felsefe Atölyesi** yapıyoruz. Katılımcı çocuklarımızdan ve ailelerinden aldığımız geri dönüşler bize göstermekte ki bu yeni eğitim/sohbet pedagojisi aslında büyük bir ihtiyaçmış; biz de bunu bu vesileyle adeta yeniden fark etmiş olduk. **Bu yazıda; Çocuklar İçin felsefe nedir? Neyi amaçlar? Hangi yöntemi kullanır? Nasıl yapılır?** sorularının cevaplarını kendi deneyimlerim ve literatür bilgileri doğrultusunda öz bir şekilde paylaşacağım. *Ayrıca yeri gelmişken, üniversitede bize bu yenilikçi ve değer odaklı imkanları sağlayan eski rektörümüz ve yeni ÖSYM başkanımız Prof. Dr. Mahmut Özer'e teşekkür etmek isterim. Aynı*

yenilikçi, enerjik ve vizyoner çalışma temposunu ÖSYM’de de görmekteyiz.

***

Son zamanlarda eğitimde yenilikçi pedagojik yaklaşımlar arasında **Waldorf Okulları, Montessori** gibi pedagojilere sıkça atıf yapılıyor. Kanaatimce son yıllardaki en yenilikçi pedagoji **Çocuklar İçin Felsefe (Philosophy for Children, P4C)** pedagojisidir.

Öğrenilen bilgilerin hızla eskiyip değiştiği günümüzde çocuklara artık saf bilgi vermekten ziyade onları bilgiye ulaştıran **güvenilir ve sürdürülebilir öğrenme alışkanlıklarını** kazandırmalıyız. İnternetle birlikte hızla dolaşıma giren yanıltıcı bilgileri fark edip elemeyi, kritik analitik düşünme yeteneklerinin gelişmesini hedeflemeliyiz; özellikle sosyal medya kullanım davranışları noktasında. **İşte tam da bu noktada Çocuklar İçin Felsefe dersleri/pedagojisi kâğıt üstünde havalı durmaktan öte gerçek bir eğitim vizyonuna dönüşmektedir.**

***

Çocuklar felsefe yapabilir mi?

Alâsını yapar! Çocukluk özü itibariyle insan hayatındaki en filozof dönemdir diyebiliriz. *Filozof* yani öğrenmeyi, bilgiyi seven kişi. Hayret edip soru soran, gayret edip yılmadan cevaplar arayan. Çocuklar yani. **Doğal filozoflar onlar. Keşif canlıları.** (Yüksek lisans tezimin konusu altı

yaşlarında bir çocukken sorduğum bir soruya cevap arıyor, tabii bunu çok sonraları fark ettim. Bkz. 'Steve Jobs - noktaları birleştirmek'.)

Nasıl yapıyoruz?

Özellikle soyut düşüncenin gelişmeye başladığı yaşları hedef alıyoruz. 9-13 yaş aralığı çok önemli bir aralık bu atölye için. Yine de her yaştaki çocukla farklı bir tonda felsefî soruşturmalar yapabiliriz. Buradaki metodumuz 'Sokratik Metot'. Nedir dersiniz; muhataba sürekli sorular sorarak ve cevaplarından yola çıkıp yeni sorular sorarak bir konudaki fikirlerini ortaya çıkarmak, bir şeyi keşfetmesine yardımcı olmak, beyin fırtınası yaptırmak, soru cevap şeklinde bir diyalog üzerine kurulu bir bilgi arayışı. (İlgilisi için bkz. *Menon diyalogu*).

Dersin başlangıcında bir uyarıcı (müzik, kitap, resim, video, nesne, her neyse...) çocuklarla paylaşılır ve çocuklardan farklı sorular, görüşler ortaya konması istenir. Moderatör (kolaylaştırıcı, hoca) de bir soru/bakış açısı üzerinde durarak konuyu felsefî bir probleme dönüştürür.

Tartışmaya açık cevabı olan felsefî sorular üretebilmek bu aşamada çok hayattır ve bu durum tamamen moderatörün yetkinliğine bağlıdır.

Burada metne ve plana bağlı kalmadan akışına ve gelişine göre doğaçlama davranmak en iyisidir. Doğal bir biçimde ve çocuklarla etkileşerek yol almak, soruları onlara sordurtmak, felsefi tartışmayı onların başlatmasını sağlamak çok önemlidir ama bu her zaman mümkün olmayabiliyor.

Ne tür konular işliyor, ne tür soruları felsefî probleme dönüştürüyoruz?

Üzerinde beyin fırtınası yaptığımız bazı sorular şöyle;

Eğer birçok insan bir şeyin doğru olduğuna inanıyorsa, o şey doğru mudur?

İnsanları ve sahip oldukları görüşleri eleştirmeli misiniz?

Bir resmi beğenmemiz için onun dış dünyaya benzemesi zorunlu mudur?

Bir şeylerin neden olduğunu söylemek her zaman kolay mıdır?

Sayılar ve insanlar eşit biçimde mi gerçekleştirler?

Saate baktığımızda gördüğümüz zaman mıdır?

Doğru olduğunu düşündüğümüz bir şeyi doğru yapan nedir?

Hiç kimsenin olmadığı bir ormanda bir ağaç devrilse ve yere düşse; ses çıkmış (sayılır mı?) mıdır?

Biz mi teknolojiyi kontrol ediyoruz, yoksa teknoloji mi bizi kontrol ediyor?

Bazen yalan söylenebilir mi?

Derslerde temel kaynak eser olarak ODTÜ yayınlarından çıkan *Çocuklar İçin Felsefe, Her Şey Hakkında Merak Uyandıracak 40 Eğlenceli Soru* isimli kitabı kullandım.

***

Çocuklardan en çok beklediğimiz cümle kalıpları; öznel yargı cümlelerini temellendirip, gerekçelendirebilmeleri; “Bu konuda şöyle şöyle düşünüyorum, çünkü...! Sana şu nedenden dolayı katılıyorum ve/veya katılmıyorum.”

Çocuklara her türlü katılımlarının, fikirlerinin önemli olduğunu hissettirmek de çok önemli. Çocuklar başta hazır-paket cevaplar verse de moderatörün sokratik yöntemi yetkin kullanmasıyla çocuklar kendi fikir ve görüşlerini kendisi oluşturabilir ve fikirlerini analiz edebilir ve hatta fikirlerine eleştirel yaklaşabilir hale gelmektedir. Zaman alır ama bu çalışmanın da önemli çıktılarından biri budur.

***

Çocuklar İçin Felsefe derslerinin diğer önemli çıktılarını şöyle sıralamak mümkün;

- **görüşlerini gerekçelendirme,**
- **etkin dinleme,**
- **sabırlı, nazik ve özgüvenli olma,**
- **bir sorunun birden fazla cevabının olabileceğini bilme,**
- **farklı fikirlere saygı,**
- **fikrini değiştirebilme,**
- **fikirlerini net ifade edebilme,**
- **onlara karşı fikirler söylenmesini kişiselleştirmeme,**
- **tartışma kültürü ve duygusal esneklik,**

- **felsefî düşünme; soyutlama, kavramsal sorgulama, çıkarım yapma,**
- **düşünme becerisinin yanında yazı yazma becerilerinin de gelişmesi**

Kanaatimce tüm bu kazanımları cem eden güzel bir Aristo sözü var; **bir düşünceyi kabul etmeksizin ondan keyif alabilmek eğitilmiş bir kafanın işaretidir.** (*It is the mark of an educated mind to be able to entertain a thought without accepting it.*)

***

Artık bilgi çağında değiliz. Bilgiyi değerlendirme, tartma, eleme, işe yarar şekilde kullanma ve esnek düşünme, sadeleşme, basitleştirme, özetleme, fazlalıkları atma çağındayız. **Uyaran çok, algılarımız sınırlı. Kalbimiz ve zihnimiz yorgun.** Çocuklar ve yetişkinler; hepimiz aynıyız. Sürekli akışta olan bir kavramlar, kelimeler, yeni alışkanlıklar çağındayız. Çocuklarımızın aşırı teknolojiye ve ekrana maruz kaldığı bir çağda **“insan olma”** fitratını koruyabilmesi gündelik **sorunlarını etik, estetik ve felsefî sorulara dönüştürebilmesiyle mümkün.**

***

Eğitim Müfredatımız ve Çocuklar İçin Felsefe

Çocuklar için Felsefe dersi, diğer adıyla **Düşünme Eğitimi** müfredata konuldu ama uygulamada başarısız oldu zannediyorum. Bu ders ciddi

manada okullarda okutulup, yaygınlık kazandırılmadığı sürece **MEB**, **TTKB** boşa kürek çekecektir. **Değerler Eğitimi** müfredatını başarılı ve etkin bir şekilde müfredata gömen (ayrıca, **müstakil bir “değerler eğitimi” dersi vermek yerine, her farklı konuda, konuyla ilişkili değerleri ortaya koyarak, organik bir farkındalık sağlanması ve ders konularıyla değerlerin ilişkilendirilmesi hedeflendi**) TTKB belki Çocuklar İçin Felsefe dersi için de aynı yöntemi kullanır/kullanıyordur.

***

İdeolojik bir silah olarak Çocuklar İçin Felsefe!

Çocuklar İçin Felsefe alanında yapılan çok az çalışma var ülkemizde. Bu alanda yazılan kitapları incelediğimizde de görünen şu ki yazarların kendileri bu ilkeleri açık bir kafa ve açık bir yürekle uygulamaktan kaçınmışlar ve **bu yararlı pedagoji ideolojik bir silaha dönüşmüş durumda**. (Cumhuriyet elitistlerinin yıllarca bu ülkede ilerlemeyi, çağdaşlaşmayı, bilimi, akademiye Anadolu insanının ve değerlerinin üzerinde bir sopa gibi kullandığı zamanları düşünürsek bu duruma şaşırılmamak gerekir.) **Özellikle birkaç kitapta Kemalizm’i çocuklara empoze etmek için yerli-yersiz alıntılar yapıldığı, konuların işlendiği görülüyor**. Nasip olursa bu konuda özgün ve değerlerimizle ilişkili, çeviri olmayan ve kokmayan bir kitap yazma niyetindeyim.

***

Öneri

Düşüncem ve önerim odur ki, Çocuklar İçin Felsefe'nin felsefe bölümü altında bir anabilim dalı olarak YÖK tarafından onaylanması. Bunu yapmak için illa ki önce Batı'daki üniversitelerin bunu yapmasını beklememeliyiz.

***

Geçenlerde bir atölye çalışmasında çocuklara sorduğum bir soruyla bitireyim bu yazıyı;

Bir bilgisayar oyununda, oyunu oynayan kişi bir adam öldürürse katil olur mu?